

ГРАД
ПИРОТ

INSTITUCIONALNI OKVIR ODRŽIVOG RURALNOG RAZVOJA SA OSVRTOM NA LOKALNU ZAJEDNICU

Prof. dr Mile Ilić*

Dr Nenad Hafner*

Rezime: U okviru aktuelnog društvenog konteksta, pitanje održivog razvoja i održivosti uopšte postalo je veoma značajno. Ovo je slučaj i sa održivim ruralnim razvojem gde održivost predstavlja neazobilaznu komponentu ruralnog razvoja. Adekvatna politika održivog ruralnog razvoja mora biti podržana snažnim i dobro organizovanim institucijama. U tom smislu, u radu će biti analizirana institucionalna podrška održivom ruralnom razvoju i istovremeno biće ukazano na sam značaj institucionalne podrške održivom ruralnom razvoju, posebno u okvirima lokalne zajednice.

Gljučne reči: Održivi ruralni razvoj, institucije, lokalna zajednica, lokalna samouprava

1. Uvod

Održivi razvoj postaje glavni koncept razvoja u savremenosti. Pitanje održivosti nastalo je iz razloga neravnomernog razvoja i velike nesrazmere u raspodeli dohotka, što utiče na ekstremno bogaćenje globalne društvene "elite" i krajnje osiromašenje velikog broja ljudi. Posledice navedenih nesrazmera ugrožavaju i samu planetu i sve prirodne kapacitete. Cilj održivog razvoja je da se obezbedi privredni razvoj, da se krajnje siromaštvo iskoreni, a da životna sredina bude zaštićena od antropogene degradacije (Saks, 2014., str. 3). Pitanje životne sredine je u središtu razmatranja o ruralnom razvoju, s obzirom da sve aktivnosti u ruralnom prostoru zavise od životne sredine.

Koncept endogenog ruralnog razvoja zasniva se na tri osnova. Prvo, on postavlja razvojne aktivnosti unutar teritorijanog, a ne sektorskog okvira, s tim da se pod teritorijom

* Redovni profesor, Univerzitet u Nišu, Pedagošku fakultet u Vranju, Republika Srbija; imile@gu.ni.rs

* JP „Ništan Niš“, Republika Srbija; nenad.hafner@gmail.com

podrazumevaju manje oblasti, pre svega lokalnog karaktera. Drugo, ekonomske i druge razvojne aktivnosti preusmerene su da maksimiziraju zadržavanje beneficija na lokalnoj teritoriji valorizacijom i eksploatacijom lokalnih resursa, kako fizičkih tako i ljudskih. Treće, razvoje se kontekstualizuje fokusiranjem na potrebe, kapacitete i perspective lokalnog stanovništva, što znači da lokalno područje treba da stekne kapacitet da preuzme neku odgovornost za ostvarivanje sopstvenog društveno-ekonomskog razvoja. U tako shvaćenom razvoju, saradnja između stejkholdera (javnog, privatnog, NVO sektora) sve je više prepoznata kao mehanizam za uvođenje i upravljanje endogenim razvojem, gde partneri udružuju svoje resurse u ostvarivanju zajedničkog cilja, u ovom slučaju društveno-ekonomski razvoj lokalne teritorije.

Prema ovom pristupu, osnaživanje, izgradnja kapaciteta, pažljivo dizajnirana društvena animacija i pružanje odgovarajućih obuka i razvojnih institucija kroz centralne politike su ključni elementi sistema.

Zakruživanje održivog ruralnog razvoja postiže se uvođenjem institucionalne komponente, koja ukazuje na neophodnost postojanja određenih strategija, pravilnika, zakona i odgovarajućih institucija, kako na internacionalnom, tako i na nacionalnom i lokalnom nivou. Institucionalni okvir održivog ruralnog razvoja treba da usmerava aktivnosti stejkholdera na lokalnom nivou ka ostvarenju ciljeva razvoja.

2. Karakteristike održivog ruralnog razvoja

Razvoj ruralnih područja nije imao adekvatnu poziciju u ekonomskoj politici mnogih zemalja, pa i Srbije, jer od strane nosilaca agrarne i ruralne politike nije uvažavana činjenica da najveći broj naselja pripada ruralnim i mešovitim oblastima. Nije lako razrešiti problem kako zaostajanje i tradicionalnu ruralnu izolaciju preobratiti u prednosti. Iako su funkcije u razvoju ruralnih područja mnogobrojne, taj razvoj nije dovoljno dinamičan a mogućnosti razvoja nisu dovoljno iskorišćene ostvarivanjem regionalnih i lokalnih razvojnih planova.

Što se tiče definicije ruralnog područja, ono se najčešće definiše kao:

- prostor čija je glavna fizička i geografska karakteristika korišćenje zemljišta za proizvodnju poljoprivrednih (što uključuje površine pod dugogodišnjim zasadima) i šumarskih proizvoda;
- prostor sa niskom gustinom naseljenosti stanovništva ili relativno malim naseljima (sa 5 ili 10 hiljada ljudi);
- ruralna područja su ona koja imaju ispod 150 stanovnika po km² (definicija OECD-a – Organisation for Economic Cooperation and Development – Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj, 2001.).

Prema kriterijumu gustine naseljenosti, ruralne oblasti pokrivaju 85% ukupne teritorije Srbije sa više od polovine od ukupnog broja stanovnika (55%). Gustina naseljenosti iznosi 63 stanovnika po km². U ruralnim oblastima koncentrisan je najveći deo prirodnih bogatstava (poljoprivrednog zemljišta, šuma, voda) sa bogatim ekosistemima i biološkom raznovrsnošću, kao i značajni ljudski resursi, privredne aktivnosti i kulturno nasleđe.

Institucionalni okvir održivog ruralnog razvoja sa osvrtom na lokalnu zajednicu

Srbija sa oko 95 stanovnika po km² ne spada u gusto naseljene zemlje. Područje grada Beograda, Južnobački i Podunavski okrug se mogu svrstati u urbana područja. Pored toga, u mešovita ruralna područja se mogu svrstati Nišavski i Šumadijski okrug. Ostala 22 okruga pripadaju ruralnim područjima. (Stojiljković, Njegovan, 2010., str. 581)

Drugi kriterijum naglašava strukturu prihoda od rada ruralnog stanovništva kao takođe važnu determinantu. Prema FAO (Food and Agricultural Organisation – Organizacija za hranu i poljoprivredu UN), stanovnici ruralnih oblasti ostvaruju veći deo ili celokupan prihod od aktivnosti vezanih za proizvodnju primarnih proizvoda (Stojiljković, Njegovan, 2010., str. 581). Drugi kriterijum ima nešto veću važnost za zemlje u razvoju, ali vremenom sve više gubi na značaju. Razlog tome je proces preorijentacije ruralnog stanovništva sa tradicionalnih poljoprivrednih aktivnosti na aktivnosti uslužnog sektora.

Što se tiče samog koncepta ruralnog razvoja on je postepeno dobijao na značaju, u okviru razvojne politike. Industrijski razvoj je polovinom 20. veka u teoriji i praksi smatran generatorom privrednog rasta, dok je poljoprivreda bila osnova razvoja u smislu prelijanja dela njene akumulacije u industrijski sektor.

Ruralni razvoj oslanja se na kompleksan i dugoročan strateški koncept društvenog razvoja određenog ruralnog područja. Multifunkcionalni razvoj podrazumeva postojanje različitih dimenzija ruralnog razvoja, kao što su (agro)ekonomska, socio-kulturna, prostorno-ekološka. To znači da se međusobno povezuju različite funkcije ruralnog prostora i usklađuju sa karakteristikama ruralnog ambijenta. Ruralni razvoj je usmeren na sprečavanje socijalne i kulturne dezintegracije ruralnih zajednica, odnosno na njihovu obnovu, očuvanje i razvoj. U agro-ekonomsku dimenziju ruralnog razvoja spadaju, ne samo poljoprivreda, već i celokupna ruralna ekonomija (celokupna poljoprivredna proizvodnja, prehrambena industrija, ruralni turizam, zanatstvo, usluge i sl.). Tako se poljoprivredna delatnost, ako i nije osnovna na određenom području, povezuje sa drugim delatnostima. Time nepoljoprivredne delatnosti dobijaju priliku da snažnije učestvuju u ruralnom razvoju. Socio-kulturna dimenzija obuhvata javna dobra (obrazovanje, zdravstvo, demografski razvoj, kulturne vrednosti, tradicija i sl.) u ruralnim područjima. Prostorno-ekološka dimenzija ukazuje na potrebu smanjenja emisije štetnih materija, energetske intenzivnosti i povećanja energetske efikasnosti uz korišćenje obnovljivih izvora energije. Bitno je da se na ruralnom prostoru prati racionalnost potrošnje vode a takođe i količina otpada i mogućnost njegovog korišćenja (uz obradu) u poljoprivrednoj proizvodnji. Prostorno-ekološku sadržinu ruralnog razvoja čine različite komponente komunalne infrastrukture, kao i sistemi zaštite čovekove okoline. Unapređenje ekološke dimenzije ruralnih područja zavisi od karakteristika ljudskog potencijala, svesti, znanja i prakse u korišćenju resursa, što se zasniva na LEADER (Liaisons entre actions de developpement de l'économie rurale – Veze između akcija u ruralnom razvoju) inicijativi.

Značaj ovih dimenzija se razlikuju u zavisnosti od:

- stepena opšte razvijenosti određenog društva,
- osnovnih karakteristika ruralnih područja (od potpuno marginalizovanih do favorizovanih),

- modela ruralnog razvoja koji može predstavljati centralizovani, decentralizovani, odnosno egzogeni, endogeni i mešoviti pristup.

Koncept multifunktionalnosti naglašava da sistem poljoprivredne proizvodnje pored svojih bazičnih funkcija, uključuje i brojne neproizvodne eksternalije vezane za održivi i ruralni razvoj, kao i snažnu socio-demografsku komponentu. Angloekonomska naučna interpretacija multifunktionalnosti prvenstveno se odnosi na institucionalna rešenja i instrumente implementacije, procenu potencijalnih ekonomskih, ekoloških, socijalnih i globalnih efekata u pretpostavljenim uslovima za različite testirane lokalne/regionalne modele studije slučaja (Bogdanov, 2005., str. 14).

Koncept multifunktionalnog agrarnog i ruralnog razvoja trebalo bi da zaustavi značajnije zaostajanje ruralnih područja u privrednom razvoju. U teoriji privrednog razvoja uopšte, a posebno ruralnog razvoja, postoje različiti pristupi u definisanju osnova za sticanje konkurentne pozicije u regionu. Evidentno je ipak da danas postoji usmerenje ka prostornom, a ne sektorskom pristupu.

Čak ni postojanje visokih podsticaja namenjenih poljoprivredi, u zemljama Evropske unije ne zaustavlja dalje smanjenje broja farmera. Da bi došlo do unapređenja ruralne ekonomije u Srbiji (i njenog približavanja nivou razvijenosti evropskih zemalja) koje bi se zasnivalo na principima multifunktionalnosti, neophodne su neke strukturne i institucionalne promene: jačanje koncepta lokalne samouprave radi primene programa i projekata ruralnog razvoja; izgradnja lokalnog partnerstva na svim nivoima; decentralizovan sistem podrške ruralnom razvoju (jačanje savetodavnih službi, partnerstvo između javnog i privatnog sektora).

3. Uloga institucionalnog okvira održivog ruralnog razvoja na lokalnom nivou

U ovom veku jača značaj institucija u razvoju ruralnih područja i održivom razvoju. Za implementaciju koncepta održivosti sve je veće interesovanje i učešće širokog okvira institucija, uključujući javne i privatne, državne i nevladine, lokalne, nacionalne i međunarodne. Nevladine organizacije, između ostalog, imaju za cilj povećanje institucionalnog kapaciteta, što je povezano u velikoj meri sa održivim razvojem.

Na politiku ruralnog razvoja u svetu sve veći uticaj ima kako proces globalizacije, sa jedne strane, tako i težnja za decentralizacijom državnih institucija. Jedan od izazova sa kojima se suočavaju ruralna područja je i uspostavljanje održivog razvoja, da bi njihova perspektiva bila sigurnija.

Tržište bi trebalo da vrši funkciju mehanizma za ostvarivanje održivog razvoja. Sve je veća primena tržišno zasnovanih instrumenata u politici zaštite životne sredine, jer pružaju signale za internacionalizaciju ekoloških eksternalija na efikasan način.

Aktuelizovanje institucionalne dimenzije održivog razvoja učinjeno je na Svetskom samitu o održivom razvoju, poznatom kao „Rio+20“, održanom u Rio De Žaneiru, juna 2012. godine (RIO+20 Policy Brief, 2012). Na Samitu Rio+10 2002. godine učestvovalo je preko 8.000 predstavnika civilnog društva, kao što su: nevladine organizacije (NVO), žene, starosedeooci, poljoprivrednici, biznis lideri, naučnici, lokalna vlast, predstavnici sindikata i drugi. To govori o potrebi uključivanja aktera različitog profila u pronalaženje rešenja

Institucionalni okvir održivog ruralnog razvoja sa osvrtom na lokalnu zajednicu

izazova globalne održivosti. Samit „Rio+20“ obeležio je četrdesetogodišnjicu Stokholmske konferencije, kao i dvadesetogodišnjicu Rio samita i desetogodišnjicu Johanburškog samita.

Glavne teme Samita „Rio+20“ bile su: „zelena ekonomija“ u kontekstu održivog razvoja i smanjenja siromaštva i institucionalni okvir za održivi razvoj. Na ovom Samitu učinjen je pokušaj ukazivanja na veliki broj izazova (postojećih i novih) na globalnom nivou u dostizanju održivog razvoja. Neke od ključnih preporuka za unapređenje institucionalnog okvira za održivi razvoj, istaknute na konferenciji „Rio+20“ su (RIO+20 Policy Brief 2012):

- izmene u međunarodnim ugovorima iz oblasti zaštite životne sredine;
- upravljanje konfliktima ili suprotstavljenim interesima prilikom zaključenja multilateralnih sporazumima;
- uvođenje novih regulativa u međunarodnom upravljanju konceptom održivosti;
- bolje integrisanje politike održivog razvoja u sistem UN;
- jačanje nacionalnog sistema upravljanja održivim razvojem;
- jačanje javno-privatnih partnerstava i mreža; i
- isticanje zabrinutosti za sistem jednakosti unutar i između država.

Najznačajniji izazovi sa kojima je bitno suočiti se u narednom periodu su: finansijska kriza, prehrambena kriza, energetska kriza, oskudica voda, gubitak ekosistema, klimatske promene, zdravstvena sigurnost, povećanje fleksibilnosti na nacionalnom i globalnom nivou, dostizanje Milenijumskih ciljeva razvoja i dr.

Oblast institucionalne ekonomije dobija na značaju a bitan je nivo podrške nacionalnih institucija ruralnom razvoju radi korišćenja benefita od strane ruralnog stanovništva. Promene u oblasti ruralne politike moraju da prate i promene u vezi institucionalnog okvira, sa ciljem podrške održivom ruralnom razvoju. Neophodno je pri tome da privredno-sistemske institucije koje funkcionišu u oblasti podsticaja i zaštite ruralnih područja svoje aktivnosti usklađuju sa tržišnom orijentacijom i da imaju adekvatnu organizacionu strukturu. Što se tiče institucija, potrebno je njihovo postepeno prilagođavanje novim zahtevima i održivost. Institucije koje kontrolišu racionalnost korišćenja i stepen iscrpljivanja resursa čine neophodan okvir za ostvarenje održivosti.

Najvažniji akteri održivog ruralnog razvoja su međunarodne institucije, državne institucije, fondovi, lokalne institucije i nevladine institucije. Institucije na nacionalnom nivou moraju imati kapacitet za kreiranje politike, koordinaciju, kao i primenu odgovarajućih zakona. Demokratizacija procesa ruralnog razvoja ispoljava se preko pristupa odozdnaviše, uz uključivanje što više zainteresovanih strana.

Lokalne vlasti bi trebalo da imaju sve važniju ulogu u implementaciji strategije održivog ruralnog razvoja. U sprovođenju strategije endogenog održivog ruralnog razvoja ovlašćenja se prenose i na institucije na lokalnom nivou. Neophodno je da se utvrdi, na osnovu identifikacije postojećih problema, šta je neophodno promeniti u svim aspektima

aktivnosti koje su obuhvaćene ruralnim razvojem. Najpre se na osnovu sagledavanja karakteristika prirodnih resursa, strukture postojećih aktivnosti i znanja zainteresovanog lokalnog stanovništva utvrđuju prioritete budućeg razvoja. Zbog održivosti ruralnih zajednica, potrebno je ublažiti migracije ruralnog stanovništva i smanjiti ruralno siromaštvo. Učešće ruralnog stanovništva može se obezbediti uz treninge ciljnih grupa stanovništva. U vezi efikasnosti upravljanja resursima i sistemima značajna je uloga ali i odgovornost kvalitetnih kadrova, što povlači sa sobom potrebu adekvatnog obrazovanja.

U Republici Srbiji je svako peto ruralno naselje sa minimalnim brojem starog stanovništva i predstoji mu gašenje. U opštini Crna Trava samo je pet stanovnika po kvadratnom kilometru, a prosečna starost stanovništva je za deset godina veća od prosečne u Srbiji. Na područjima sa vitalnim stanovništvom različite socijalne grupe mogu se edukovati, na primer, za ugostiteljsku delatnost, preradu poljoprivrednih sirovina i sl. Od posebnog su značaja nacionalne strategije održivog razvoja u svakoj od zemalja članica Evropske unije, kao i razmena najboljih praksi. Istovremeno postoji potreba za akcijama na regionalnom i lokalnom nivou, kao i jačanje participativnog procesa i javne svesti o principima održivog ruralnog razvoja. Neophodno je obezbediti visok nivo zaštite i poboljšanja kvaliteta životne sredine, a takođe i smanjiti zagađenje životne sredine i promovisati održivu potrošnju i proizvodnju, jer ekonomski rast ne sme da uzrokuje proporcionalni porast degradacije životne sredine.

RCDI (Rural Community Development Initiative) je u nadležnosti Ministarstva poljoprivrede SAD (od 2011.). Inicijativa je stvorena radi razvoja kapaciteta i sposobnosti neprofitnih organizacija, ruralnih zajednica sa malim dohotkom ili državne garancije da bi se podržali projekti koji se odnose na stanovanje, donacije zajednicama i njihov razvoj, kao i ekonomski razvoj zajednica u ruralnim područjima.

Cilj ovog programa je razvoj ili povećanje prihvatnog kapaciteta programa kroz finansijsku i tehničku pomoć koja se ostvaruje u navedenim oblastima. Širenje ovog kapaciteta je benefit za zajednice kojima služi. Struktura RCDI zahteva posredovanje radi ostvarivanja adekvatnih ciljeva. Korišćeni fondovi moraju biti konzistentni sa svrhom CRDI. Neki od ciljeva doniranja su: tehnička pomoć, edukacija ili trening za biznis preduzetništvo, podrška mikro preduzećima i održivom razvoju, pristup alternativnim izvorima finansiranja za obezbeđenje treninga i zapošljavanja, pomoć u profesionalnim uslugama (arhitektonskim, inženjerskim, pravnim), povećanje organizacionog kapaciteta u razvoju strateških planova, menadžmenta, finansijskih sistema, informacionih sistema.

Osnovna karakteristika ruralnog razvoja jeste multidimenzionalnost što znači da prilikom kreiranja i primene svake strategije vezane za ruralne oblasti, mora biti razmotren veliki broj problema koji su iz različitih, ali podjednako značajnih oblasti razvoja. U fokusu kreatora ekonomske politike bi trebalo da bude težnja ka povećanju kvaliteta života stanovnika ruralnih oblasti pružanjem podrške pojedincima i zajednicama, unapređenje održive poljoprivredne proizvodnje i stvaranje uslova za razvoj drugih privrednih delatnosti, promocija finansijskih usluga, posebno u zabačenim i manje atraktivnim krajevima, aktivno učešće u kreiranju novih radnih mesta, pružanje podrške uvođenju i primeni čistih tehnologija proizvodnje itd.

Institucionalni okvir održivog ruralnog razvoja sa osvrtom na lokalnu zajednicu

Prilikom kreiranja lokalne strategije ruralnog razvoja svako područje se mora tretirati kao poseban zadatak. Različitosti područja nekada mogu biti toliko izražene da je potrebno kreirati strategiju na potpuno novim osnovama. Neki region može imati izrazito povoljne uslove za razvoj turističke delatnosti, dok drugi, iako susedni region, poseduje komparativne prednosti za razvoj pre svega poljoprivrede, na primer voćarstva. To znači da je potrebna identifikacija pogodnosti konkretnog regiona za razvoj poljoprivrede, mikro, malih i srednjih preduzeća, ruralnog turizma, povećanje zaposlenosti i smanjenje siromaštva i sl. Korišćenje iskustava stečenih primenom strategija održivog ruralnog razvoja u drugim oblastima ne bi trebalo zanemariti.

Mehanizmi integracije različitih politika različiti su od zemlje do zemlje i tokom vremena se menjaju. Podrazumeva se da je kreiranje strategije održivog razvoja koja bi uvažavala sve tri dimenzije održivog razvoja u okviru svakog sektora, preduslov horizontalne integracije. U vezi efikasnosti upravljanja resursima i sistemima značajna je uloga ali i odgovornost kvalitetnih kadrova, što povlači sa sobom potrebu adekvatnog obrazovanja.

Za ostvarenje ciljeva koje održivi razvoj podrazumeva, neophodno je usaglašavanje mera različitih sektorskih politika, za šta je neophodan upravo dobro koordiniran institucionalni okvir. Iz tog razloga bi trebalo izvršiti reorganizaciju postojećih i uvesti nove institucije koje su potrebne da bi se poboljšalo upravljanje poljoprivredom i ruralnim razvojem od strane države.

4. Zaključak

Implementacija koncepta održivosti može biti uspešna samo ako se odvija uz koordinaciju pre svega ekonomske, socijalne i ekološke dimenzije održivog razvoja, ali i drugih, ne manje važnih dimenzija. Savremeni koncept održivog razvoja zasniva se na znanju, pa su stručnjaci nosioci i održivog ruralnog razvoja. Samo na taj način kroz sinergiju naučnih dostignuća i dobro organizovane proizvodnje i proizvođača može da se utiče na unapređenje konkurentnosti sektora poljoprivrede.

Institucionalna dimenzija održivog razvoja dobija na značaju posle Konferencije Ujedinjenih Nacija o održivom razvoju iz 2012. godine. Institucionalna podrška konceptu održivog razvoja bi trebalo da pomogne boljom koordinacijom aktivnosti i učesnika u tom procesu, radi ostvarenja ciljeva održivog razvoja. Institucionalni okvir treba da izvrši integraciju različitih nivoa upravljanja.

Koncept upravljanja održivim razvojem u Republici Srbiji, kao četvrtu, ističe dimenziju koja se odnosi na institucionalni okvir. Institucionalni okvir u Srbiji obuhvata i zakonsku regulativu iz oblasti ravnomernog regionalnog razvoja, na koju se oslanjaju strategije regionalnog razvoja, kao i sistemska rešenja u vezi razvoja i finansiranja nerazvijenih područja. Značajno je da domaća regulativa bude usklađena sa relevantnim zakonima, uredbama i standardima Evropske unije iz odgovarajućih oblasti, što je pravna osnova za jačanje dimenzija održivog razvoja.

U konceptu održivog razvoja ruralnih oblasti, institucionalna podrška podrazumeva kadrovsku i tehničku osposobljenost, kao i utvrđivanje izvora finansiranja za navedene potrebe. Obrazovanje o radu, pravilima i procedurama, planiranju i programiranju

evropskih institucija (posebno pretpripravnih fondova) sastavni je deo i prethodnica prihvatanja evropskih smernica. Od posebnog je značaja upravljanje projektima, a u okviru te aktivnosti priprema neophodne dokumentacije.

Adekvatnost institucionalnog okvira zavisi od karaktera, načina organizovanja i stepena povezanosti institucija koje imaju uticaja na ostvarenje ruralne održivosti. Mora stalno biti prisutan proces institucionalnog uređenja i prilagođavanja postojećih i stvaranja novih institucija, po potrebi, ukoliko se utvrdi da postojeća struktura institucija nije kompletna. Pravno-institucionalni okvir neophodan je na svim nivoima ruralnog razvoja i odlučivanja.

Komplementarnost sa institucijama u Evropskoj uniji je nužna. Pored toga ne sme postojati institucionalni vakuum koji bi narušio procese razvoja na ruralnim područjima. Razvijena institucionalna infrastruktura podrazumeva postojanje centralnih i nižih nivoa institucija. Institucionalne odluke za osposobljavanje i primenu institucionalnih koncepata u organizovanju institucija bi trebalo da uključuju i novi stil rada institucija.

Moraju da budu jasno definisane relacije i saradnja između države i ruralnog stanovništva, ali i između institucija na različitim nivoima. Neophodna je saradnja i intraregionalna koordinacija aktivnosti komisija, fondova, razvojnih banaka, agencija UN i programa u oblasti održivog razvoja, kao i ostvarivanje intersektorskog i interregionalnog povezivanja u cilju postizanja ekonomskih, ekoloških i socijalnih efekata.

Lokalna zajednica kao instrument sveukupnog ruralnog razvoja i ekspanzije odgovarajućih delatnosti najbolji efekat daje koordinacijom pojedinačnih aktivnosti. Sve će značajnija biti uloga lokalnih aktera u kreiranju strategije, politike i prakse i njihovom ostvarivanju. Potrebno je što snažnije integrisanje ruralnih lokalnih zajednica u šire društveno okruženje u ekonomskom, društvenom, ekološkom smislu i uključivanje svih nosilaca razvoja, što bi rezultiralo popravljanjem položaja žena, mladih, izbeglih i raseljenih lica.

LITERATURA

- Avila, M., Deve, F., Mundy, P., (2005). Participatory policy development for sustainable agriculture and rural development. FAO. Rome
- Bogdanov, N. (2005). Promene u posedovnoj i socio-ekonomskoj strukturi zemljoradničkih gazdinstava u Srbiji tokom perioda tranzicije, u Porodična gazdinstva Srbije u promenama, Beograd str. 14
- Bogdanov, N., (2009)., Ruralni razvoj u Srbiji – institucije, njihovi kapaciteti i aktivnosti, Ruralni razvoj – vertikalno i horizontalno povezivanje učesnika procesa, 2. februar 2009., Narodna skupština Republike Srbije
- Božić, D., Bogdanov, N., Ševarlić, M., (2011). Ekonomika poljoprivrede, Poljoprivredni fakultet, Beograd
- Đekić, S. (2010). Agrarni menadžment, Niš, Ekonomski fakultet.

Institucionalni okvir održivog ruralnog razvoja sa osvrtom na lokalnu zajednicu

- Đekić, S., Hafner, N., (2013). Savremeni koncept upravljanja institucionalnom dimenzijom održivog razvoja, Teme, 3, Univerzitet u Nišu, 1243-1261
- Đekić, S., Jovanović, S., Krstić, B., (2011). Komparativna analiza strategije održivog ruralnog razvoja zemalja u okruženju – osnova za kreiranje efektivne startegije održivog ruralnog razvoja u Srbiji, Ekonomske teme, br. 4, Niš
- Hafner, P. (2002). Održivi razvoj i privreda Srbije. Ekonomske teme. Ekonomski fakultet Niš.
- Jovanović, S., Radukić, S., Petrović-Ranđelović, M. (2011). Teorijski i institucionalni okvir održivog razvoja. Ekonomski fakultet u Nišu.
- RIO+20 Policy Brief. (2012)
- Saks, Dž. (2014). Doba održivog razvoja, CIRSD. str. 3
- Spangenberg, J.H. (2007). The Institutional Dimension of Sustainable Development. In Sustainability Indicators: An Scientific Assessment, edited by Tomas Hak et al, 107-127. Washington, Covelo, London: IslandPress.
- Steurer, R. (2009). Sustainable development as governance reform agenda: An aggregation of distinguished challenges for policy-making, Institut für Wald, Umwelt und Ressourcenpolitik Universität für Bodenkultur Wien.
- Stojiljković, D. Njegovan N. (2010). Prilog za izgradnju koncepta ruralne regionalizacije u Republici Srbiji. „Ekonomika poljoprivrede”. br. 4. str. 581
- Vasiljević, Z., Ševarlić, M., (2005). Finansiranje multifunkcionalne poljoprivrede i ruralni razvoj, u Multifunkcionalna poljoprivreda i ruralni razvoj, IEP, Beograd
- www.communitydevelopmentgrants.info/GrantDetails.aspx?gid=19099 (07.09.2014.)

INSTITUTIONAL FRAMEWORK OF SUSTAINABLE RURAL DEVELOPMENT WITH REFERENCE TO LOCAL COMMUNITY

Summary: *Within the current social context, the issue of sustainable development, and sustainability in general, has become very important. This is also the case with sustainable rural development where sustainability represents an inevitable component of rural development. An adequate policy on sustainable rural development has to be supported by strong and well-organized institutions. In this regard, this paper will analyze the institutional support for sustainable rural development and, at the same time, point to the importance of institutional support for sustainable rural development, especially within the local community.*

Key words: *sustainable rural development, institutions, local community, local self-government, regulations, the Republic of Serbia*